

Nr 160.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; given Stockholms slott den 4 mars 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Sammanfattning.

Förslaget avser bl. a. att giva Kungl. Maj:t ökad befogenhet att anordna kontroll över handel med krigsmateriel m. m. För närvarande gäller att Kungl. Maj:t må föreskriva tillståndstvång beträffande verksamhet här i riket såsom agent för tillverkare av krigsmateriel. Enligt förslaget utvidgas befogenheten att omfatta försäljning av krigsmateriel m. m., som göres av krigsmaterieltillverkare eller för sådan tillverkares räkning.

Förslag
till
Förordning
angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om
kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Häri genom förordnas, att 7 och 12 §§ förordningen den 20 juni 1935 om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

7 §.

Konungen må förordna, att *verksamhet här i riket såsom agent för tillverkare av krigsmateriel icke må utövas utan Konungens tillstånd.*

Konungen må förordna, att *krigsmateriel eller uppfinning därav eller metod för framställning av sådan materiel ej utan Konungens tillstånd må här i riket av tillverkare av krigsmateriel eller för dylik tillverkares räkning försäljas, utbjudas eller eljest tillhandahållas åt annan än svensk statlig myndighet.*

Har sådant — — — tillståndets åtnjutande.

12 §.

Förseelse, som i 8 eller 9 § avses, *åtalas av allmän åklagare efter angivelse av kontrollmyndigheten.*

Förseelse, som i 8 eller 9 § avses, *må av allmän åklagare åtalas allenast efter anmälan eller medgivande av kontrollmyndigheten.*

*Denna förordning träder i kraft
den 1 juli 1949.*

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1949.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för försvars- och inrikesdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *ändring av bestämmelserna om kontroll över krigsmaterieltillverkningen m. m.* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser. Tillverkningen av krigsmateriel i Sverige är sedan år 1935 underkastad statlig kontroll. De grundläggande bestämmelserna härom äro upptagna i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (i det följande benämnd tillverkningsförordningen).

Enligt denna förordning må ej någon bedriva tillverkning av krigsmateriel i riket utan att Konungen givit tillstånd därtill. Om vad som skall förstås med krigsmateriel förordnar Konungen. Sådant förordnande har givits genom kungörelsen nr 396:1935 (ändrad genom kung. nr 82:1939). Från förordningens tillämpning äro kronans fabriker, verkstäder och förråd undantagna. I förordningens 2 § stadgas bl. a. att Konungen vid beviljande av tillstånd meddelar de föreskrifter och villkor, som kunna finnas erforderliga för tillståndets åtnjutande.

Kontrollen över tillverkningen skall utövas av myndighet som Konungen bestämmer. I förordningen lämnas närmare bestämmelser om denna kontroll. Bl. a. äro krigsmaterieltillverkare ålagda viss deklarations- och uppgiftsplikt och skyldighet att ställa sig till efterrättelse föreskrifter, som Konungen eller kontrollmyndigheten meddelar för en betryggande kontroll över det behöriga fullgörandet av deklarationsplikten och uppfyllandet i övrigt av meddelade föreskrifter och villkor. Kontrollmyndighet är enligt Konungens förordnande krigsmaterielinspektionen inom handelsdepartementet.

Förordningen innehåller också bestämmelser som ge möjlighet till kontroll över viss agentverksamhet på rustningsindustriens område. Enligt 7 § må nämligen Konungen förordna, att verksamhet här i riket såsom agent för tillverkare av krigsmateriel icke må utövas utan Konungens tillstånd. Har sådant förordnande givits, må Konungen vid beviljande av till-

stånd meddela de föreskrifter och villkor, som kunna finnas erforderliga för tillståndets åtnjutande.

Förordningen innehåller vidare straffbestämmelser samt en föreskrift att vissa av de i förordningen avsedda förseelserna åtalas efter angivelse av kontrollmyndigheten.

Förordnande jämlikt 7 § har meddelats genom kungörelsen den 5 juni 1936 (nr 250) med bestämmelser angående verksamhet såsom agent för tillverkare av krigsmateriel m. m. (i fortsättningen kallad agentkungörelsen). Enligt denna kungörelse må ej någon utan Konungens tillstånd här i riket såsom handelsagent utöva verksamhet, avseende avyttrande, utbudande eller tillhandahållande i övrigt till någon inom riket eller i utlandet av krigsmateriel eller av uppfinning av visst krigsmaterielslag eller av metod för sådan materiels framställning. Bestämmelsen gäller dock icke där verksamheten äger rum för sådan tillverkares räkning, som har tillstånd att tillverka krigsmateriel, i fråga om krigsmaterielslag, som avses med tillståndet. Undantag stadgas vidare för sådan handel, som avses i förordningen angående explosiva varor eller vapenkungörelsen.

Ändringsförslag. I en den 12 februari 1942 dagtecknad promemoria föreslog dåvarande *krigsmaterielinspektören*, att det i agentkungörelsen stadgade tillståndstvånget skulle utsträckas att gälla icke blott handelsagenter utan även andra personer som bedreve verksamhet avseende försäljning, utbudande eller tillhandahållande av krigsmateriel eller uppfinning därav eller metod för framställning av krigsmateriel. Undantag skulle dock göras för uppfinnare.

Över denna promemoria avgåvos infortrade utlåtanden av överbefälhavaren, kommerskollegium efter hörande av Stockholms handelskammare, överståthållarämbetet efter hörande av förste stadsfiskalen i Stockholm, statens krisrevision samt statens industrikommission. Samtliga remissinstanser utom industrikommissionen tillstyrkte förslaget i huvudsak eller lämnade detsamma utan erinran. *Industrikommissionen* fann det tvivelaktigt om den föreslagna ändringen borde genomföras i dåvarande läge.

Av de tillstyrkande remissmyndigheterna ansåg *kommerskollegium*, att något skäl att undantaga uppfinnare från kontrollen icke förelåg. Kollegium framhöll vidare, att krigsmaterielinspektörens förslag syntes förutsätta ändring även av 7 § tillverkningsförordningen. Samma påpekande gjordes av några av de övriga remissmyndigheterna.

Sedermera har krigsmaterielinspektionen på nytt tagit upp frågan. I en 1948 avgiven promemoria har *krigsmaterielinspektören*, under hänvisning till 1942 års promemoria och de däröver avgivna yttrandena, anfört bl. a. följande.

De skäl som 1942 talade för en ändring av agentkungörelsen på sätt som föreslagits kvarstå alltjämt och ha efter världskrigets avslutande fått ökad aktualitet. Samtliga de personer som syssla med krigsmaterielaffärer böra sålunda vara underkastade kontroll. Denna kontroll kan likvisst näppeli-

gen utövas på ett sådant sätt att icke illegala affärer komma till stånd, men genom föreslagna ändringar kunna dylika transaktioner lagligen beivras.

Departementschefen. Det är självfallet alltså ett viktigt svenskt intresse att sådan inom riket bedriven verksamhet, som sammanhör med rustningsindustrien, står under erforderlig statlig kontroll. Genom kravet på Kungl. Maj:ts tillstånd för tillverkning av krigsmateriel och genom krigsmaterielinspektionens uppsiktsverksamhet torde goda garantier ha vunnits för en tillfredsställande ordning för den svenska krigsmaterielindustriens del. Bestämmelserna om tillverkningskontrollen kompletteras av föreskrifterna i kungörelsen den 19 december 1930 (nr 437) angående förbud mot utförsel från riket av vissa varor. Enligt dessa må krigsmateriel ej exporteras utan tillstånd av chefen för handelsdepartementet eller, där fråga är om utförsel i större omfattning eller eljest om ärenden av större vikt, av Kungl. Maj:t.

Även vapenagentverksamheten har uppmärksamats i lagstiftningen om krigsmateriel. Vid framläggandet av förslaget till tillverkningsförordning uttalade dåvarande chefen för handelsdepartementet (propositionen nr 89: 1935) att den då alldeles okontrollerade agentverksamhet, som bedrevs för avsättning av krigsmateriel från företag såväl inom landet som i utlandet, borde ställas under statlig uppsikt. På grund av rustningsindustriens starkt internationella karaktär och under trycket av en hård och ofta osund konkurrens mellan olika företag inom ifrågavarande industri hade denna agentverksamhet emellanåt tagit former, vilka från olika synpunkter vore ägnade att ingiva allvarliga betänkligheter. Departementschefen framhöll vidare att då krigsmateriel i någon avsevärd omfattning icke kunde tänkas bli inköpt av annan än svenska staten eller av sådan tillverkare, som vidare bearbetade inköpt krigsmateriel, något legitimt behov av agentverksamhet i Sverige endast funnes i den mån nämnda köpare hade gagn därav.

Bemyndigandet i 7 § tillverkningsförordningen i fråga om agentverksamhet har såsom framgår av det föregående utnyttjats så, att tillståndstvång införts — med vissa undantag — beträffande den som ämnar här i riket såsom handelsagent utöva verksamhet, avseende avyttrande, utbudande eller tillhandahållande av krigsmateriel samt vissa uppfinningar och framställningsmetoder. Det ändringsförslag, som 1942 framlades av krigsmaterielinspektionen, syftade till en skärpning av kontrollen. Det torde ha grundat sig på den iakttagelsen, att i Sverige förekommit en del vapentransaktioner, som genomförts under förmedling av andra personer än sådana, som kunde karakteriseras som handelsagenter.

Förslaget har ånyo tagits upp av den nuvarande krigsmaterielinspektören. Enligt vad denne under hand uppgivit ha på senare tid vissa tendenser förekommit till ökad verksamhet från den utländska vapenhandels sida. Med hänsyn till det rådande internationella läget är det viktigt att nödig vaksamhet iakttages av de statliga myndigheterna på detta ömtåliga område.

Den nuvarande bestämmelsen i 7 § tillverkningsförordningen ger Kungl. Maj:t befogenhet att förordna om tillståndstvång beträffande verksamhet här i riket såsom agent för krigsmaterielltillverkare. Genom att använda uttrycket agent torde man från bestämmelsen ha uteslutit försäljning och liknande verksamhet av personer, som äro direkt anställda i ett företags tjänst. Det synes emellertid oegentligt, särskilt då det gäller firmor i utlandet, att göra en sådan åtskillnad. De skäl som tala för att man kontrollerar sådan förmedlingsverksamhet, som utövas av agenter, böra föranleda att man håller uppsikt även över vapenfirmornas egen direkta försäljningsverksamhet. För såväl agenterna som tillverkarna själva bör emellertid undantag göras för affärer med svensk statlig myndighet.

I ett av remissyttrandena över krigsmaterielinspektörens förslag förordades att även uppfinnarens försäljningar av uppfinningar avseende krigsmateriel skulle innefattas under kontrollen. Detta skulle emellertid enligt min mening föra för långt. Något speciellt behov av kontroll på detta område har icke yppats. För övrigt skulle en sådan med stor sannolikhet bli föga effektiv.

Med hänsyn till det anförda förordar jag att ifrågavarande stadgande i 7 § tillverkningsförordningen ändras. Bemyndigandet bör få den innebörden att Kungl. Maj:t må förordna att krigsmateriel eller uppfinning därav eller metod för framställning av sådan materiel ej utan Kungl. Maj:ts tillstånd må här i riket av tillverkare av krigsmateriel eller för dylik tillverkarens räkning försäljas, utbjudas eller eljest tillhandahållas åt annan än svensk statlig myndighet.

Slutligen torde jag få föreslå ytterligare en ändring — av formell natur — i förordningen. Enligt 12 § åtalas vissa förseelser av allmän åklagare efter angivelse av kontrollmyndigheten. Efter mönster av bl. a. prisregleringslagen torde detta stadgande böra avfattas så, att förseelserna må av allmän åklagare åtalas allenast efter anmälan eller medgivande av kontrollmyndigheten.

De föreslagna ändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1949.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att ett i enlighet med det anförda inom handelsdepartementet upprättat förslag till *förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivan Eckersten.